

Bali in nepozabni prizori tisočglavih jat čapelj

// Borut Kumar

Površina: 5.561 km²

Najvišji vrh: Agung 3014 m (do leta 1963 pa 3142m)

Št. prebivalcev: 3,9 milijona (2010)

Št. vrst ptic: 313 (Strange, 2001)

Podnebje: tropsko, maj - september suho, oktober - april vlažno

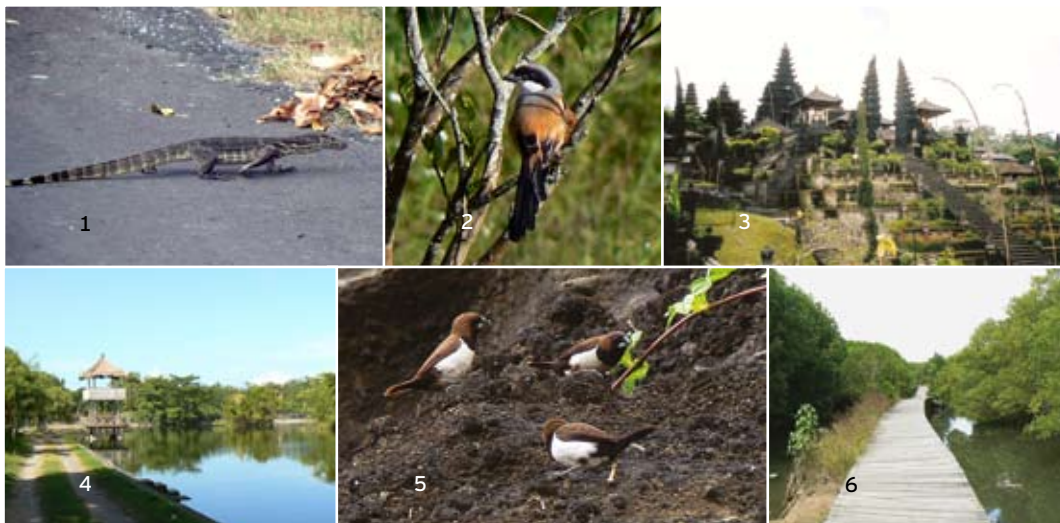
Endemita Balijskega: balijski škorec (*Leucopsar rothschildi*), rižev ščinkavec (*Padda oryzivora*; endemit Jave in Balijskega)

Endemiti Indonezije:
Falco moluccensis, viličasta kokoš (*Gallus varius*), *Ptilinopus cinctus*, *Loriculus pusillus*, *Halcyon cyanoventris*, *Alcedo coerulescens*, *Lalage sueurii*, *Pycnonotus bimaculatus*, *Prinia familiaris*, *Orthotomus sepium*, *Seicercus grammiceps*, *Dicaeum sanguinolentum*, *Lonchura leucogastroides*, Rothschildov škorec (*Sturnus melanopterus*)

Endemiti sundske subregije:
progasta grlica (*Geopelia striata*), *Phaenicophaeus curvirostris*, *Myiophonus glaucinus*, *Lonchura maja*

Nekatere živali
javanski makak (*Macaca fascicularis*), skink vrste *Mabuya multifasciata*, belolični drevesni gad (*Cryptelytrops albolabris*), mrežasti piton (*Python reticulatus*), pljuvajoča kobra (*Naja sputatrix*), *Bungarus candidus*, kraljeva kobra (*Ophiophagus hannah*)

Nekatere rastline:
gumovec (*Ficus elastica*), *Alstonia scholaris*, *Allamanda cathartica*, *Bougainvillea* sp., *Delonix regia*, kananga (*Cananga odorata*), usodnik vrste *Clerodendrum paniculatum*, spreminjevalka (*Lantana camara*), helikonija (*Heliconia* sp.), obločevna gomfrena (*Gomphrena globosa*), *Mussaenda* sp., *Nicolaia elatior*, tolsti adenij (*Adenium obesum*)

Kot eden od 17.508 otokov, kolikor jih premore Indonezija, bi Bali s svojo površino 5.561 km² pokrilo dobro četrtino površine Slovenije. A navkljub svoji majhnosti in prenaseljenosti (prebivalcev ima skoraj štiri milijone) se lahko pohvali z zelo bogato favno, predvsem ptičjo. Na tako majhnem otoku je moč prek leta opazovati okoli 313 vrst ptic.

Marsikdo si indonezijski otok Bali predstavlja kot klasično tropsko destinacijo z mednarodnimi hoteli, peščenimi plažami ipd., kar pa drži le deloma. Večina turistov, ki je obiskala ta otok, se je ustavila v obmorskih turističnih kompleksih in mogoče obiskala še kakšno zanimivost v notranjosti otoka. Le redki pa so zašli z ustaljenih turističnih poti in spoznali pravo dušo in naravo tega otoka, pravo lepoto tega raja.

Zemljevid: Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

1: Plazilski orjak *Varanus salvator* zraste do enega metra in pol.

2: Orientalni srakoper (*Lanius schach*)

3: Tempelj Besakih je največji hindujski tempelj na Baliju.

4: Čistilna naprava v Nusa Dua je prava paša za oči ornitologov.

5: Javanski galebček (*Lonchura leucogastroides*)

6: Mangrovijski park, zavarovano območje na otoku.

7: Riževa polja s palmami in sadovnjaki se raztezajo po celem otoku.

foto: vse Borut Kumar

8

9

8: Na Baliju živijo različne vrste vodomcev, med katerimi je najpogostejša *Halcyon cyanoventris*, ki je tudi indonezijski endemit.

9: Kaldera Bratan je za ljubitelje ptic še posebej zanimiva. To je ovalna depresija, ki leži v osrednjem delu gorskega sveta, na njenem dnu pa so tri čudovita jezera in naokrog visoki vršaci.

foto: obe Borut Kumar

Kaldera Bratan – gorski raj za ptice

Otok Bali je nastal kot posledica delovanja ognjenikov. Ti so ustvarili edinstveno pokrajino, impresivne gore ter dve kalderi. Ena od teh je za ljubitelje ptic še posebej zanimiva: kaldera Bratan. To je ovalna depresija, ki leži v osrednjem delu gorskega sveta. Na dnu kaldere so na višini približno 1.200 metrov tri čudovita jezera, naokrog pa vršaci, visoki okoli 2.000 m. Značilnost območja so tudi občutno nižje temperature (12 do 25°C), ohranjeni življenjski prostori ter redkejša poseljenost.

Za ljubitelje ptic je tu najbolj dostopen botanični vrt v vasi Bedugul. Med sprehajanjem po tem čudovitem kraju je moč v nekaj urah opazovati vsaj 50 vrst ptic, med katerimi prevladujejo razni bulbuli, grlice, detli, munje, kukavice, pa tudi kakšen drongo (*Dicrurus* sp.) se najde. Če koga muči domotožje, bo vesel tudi velike sinice (*Parus major*) in poljskega vrabca (*Passer montanus*), slednjih mrgoli vsepovsod po otoku. Bedugul in okoliške vasice so še pred leti veljale za območje, ki do ptic ni prijazno, saj so domačini ptice lovili ter prodajali. To se je na srečo spremenilo predvsem po zaslugi naravovarstvenikov, osveščenosti verskih veljakov ter razvoja ekoturizma. Po kletkah je še mogoče videti redkejše vrste, a je tega iz leta v leto manj. Nastajajo društva ter vaške skupine, ki se odločno bojujejo proti ujetništvu ptic ter uničevanju narave.

Na območju kaldere so za ogled zanimiva tri večja jezera ter tropski gozdovi, kjer ptic ne manjka. Sprehodi po neoznačenih poteh so polni presenečenj tako na tleh (viličasta kokoš (*Gallus varius*), tekačica vrste *Turnix suscitator*) kot na nebu (ujede). Tu je tudi veliko vodomcev, orientalskih srakoperjev (*Lanius schach*), brškink (*Cisticola juncidis*) ... Ker je na območju veliko

poti, je zelo priporočljivo najeti vodnika, saj je le tako mogoče priti do edinstvenih lokacij, za katere masovni turizem niti slišal še ni. Vodnika dobite ob jezeru Bratan v vasi Bedugul (eden od njih se imenuje Ram in se kar dobro spozna na ptice). Z njegovo pomočjo je moč priti v neobljudene kraje, kjer poleg naravnih lepot lahko opazujemo marsikatero redkejšo vrsto, npr. škrlatnega rdečkarja (*Pericrocotus flammeus*), črnega prosnika (*Saxicola caprata*) ... Ko je pri nas zima, pri njih pa večinoma oblačno in deževno vreme, se ob jezerih zadržuje veliko vodnih ptic, ki prihajajo na prezimovanje iz Severne Azije.

Mangrovijski park in varovanje narave

Tudi Bali se lahko pohvali z zavarovanimi območji narave. Med njimi je najbolj znan Taman Nasional Bali Barat (West Bali National Park), ustanovljen z namenom varovanja endemičnega balijskega škorca (*Leucopsar rothschildi*) ter drugih živali in edinstvenega območja. Poleg tega parka je na otoku varovanih še nekaj naravnih ter opičjih »svetišč«, namenjenih predvsem varovanju populacij balijskih makakov.

Med novejša zavarovana območja na otoku spada Mangrovijski park, kjer so v zadnjih desetletjih renaturirali širše območje obalnega pasu v bližini glavnega mesta Denpasar. Park, ki leži nedaleč od mondenih turističnih krajev, kot sta Kuta in Sanur, so za javnost odprli leta 2003. Pred desetletji je bilo to območje močno uničeno in skoraj brez mangrov, kar je pripomoglo k močni eroziji obalnega območja. Narava je prisilila ljudi, da območje povrnejo v prvotno stanje, in danes je tu velik park, ki privablja vse več raziskovalcev in ljubiteljev narave z vsega sveta. V parku je za poldrugi kilometer urejenih poti s tablami in opazovalnicami. Tukaj je moč

opazovati vsaj 60 vrst ptic, 30 vrst rakovic, 10 vrst plazilcev, več deset vrst mangrov ...

Sicer pa je Bali nekaj posebnega na področju varovanja narave. K varstvu veliko dobrega prispeva religija, saj je ena izmed zapovedi balijskega hinduizma prav varovanje narave. Nič čudnega torej, če je ta prenaseljeni otok še vedno ves zelen in ima obilo življenja!

Žal so na Baliju vse pogostejši konflikti med tradicionalno kulturo, ki je tesno povezana z naravo, in interesi kapitala (najbolj bodejo v oči mednarodne hotelske verige), ki ne delajo kompromisov, kar se varovanja narave tiče.

Nenavadna ornitološka atrakcija

Nedaleč stran od najbolj luksuznih hotelov na polotoku Nusa Dua se razteza za ljubitelje ptic priljubljeno območje. A ne za vse, ampak le za tiste, ki jim je opazovanje ptic tako pri srcu, da jih ne moti niti neznosni smrad čistilne naprave za fekalije, ki pritekajo iz hotelov. Težko bi kdo pomislil, da bo prav to privabilo raziskovalce in turiste!

Čistilna naprava je sestavljena iz več ločenih bazenov za čiščenje odpadkov. Med temi bazeni so pregrade, večinoma porasle z drevjem, ponekod pa speljane sprehajalne poti za obiskovalce in osebje hotelov. V nekaterih bazenih so še umetni otočki z drevjem, in prav to privablja ptice, saj imajo v tem okolju dobre možnosti za gnezdenje.

Pri vходу je tudi biološka postaja. Od tod se obiskovalcu odpre pogled na bazene, gnezdeče ptice, informativne table z risbami ptic ipd. Tu je pravi kraj za ornitopustolovstvo! Ob nekaterih bazenih tako močno zaudarja, da je težko vzdržati. Prav tako je neprijeten pogled na

vodo ter dejstvo, da okoli bazenov ni zaščitnih ograj, zato se večina obiskovalcev drži cestice, ki pelje ob bazenih. Tudi mostički, ki vodijo na opazovalne stolpe v bazenih, so brez zaščitnih ograj, in tako marsikoga mine volja, da bi se povzpел v opazovalnico.

Tisti, ki je sposoben zdržati ob neprijetnem vonju, je bogato poplačan z opazovanjem 40 vrst ptic. Po podatkih osebja jih tu gnezdi celo več kot 60 vrst, v času naše zime pa ta številka občutno naraste. Med ptičjimi vrstami prevladujejo različne čaplje, vodomci, kormorani, race, čebelarji in lastovke. Večina ptic pevk se zadržuje ob mangrovijskem gozdu na robu čistilne naprave. Ptic je na območju res veliko, tako vrst kot števila, in so poleg vsega še dokaj zaupljive, kar prinaša veliko veselja tudi fotografom.

Petulu - vas tisočerih čapelj

Petulu je majhna vasica pet kilometrov severno od mesta Ubud. Na prvi pogled je tradicionalna balijska vasica, podobna vsem drugim vasem; obdana je z riževimi polji, palmami, sadovnjaki ipd. V prejšnjem stoletju pa je vas postala znana po čapljah, ki tu prenočujejo in gnezdi v velikem številu. Tu je zbrana večina vseh čapelj na otoku, prek 9.000 osebkov.

Čaplje v tej vasi niso od vekomaj. Leta 1965 so iz mokrišč na vzhodu sosednjega otoka Java iz neznanega razloga sem priletele tisočglave jate čapelj in se tu ustalile. Domačini se spominjajo, da so prve priletele popolnoma bele čaplje (male bele čaplje) in »črnokrpaste« čaplje (javanske čopaste čaplje), leto pozneje pa še »rjavogrole« (kravje čaplje). Ker so priletele ravno v času, ko je v vaškem templju potekala pomembna verska svečanost, so jih ljudje sprejeli kot božji blagoslov. Enkrat letno

10: Med strupenimi kačami na Baliju lahko opazimo tudi pljuvajočo kobro (*Naja sputatrix*).
foto: Randy Ciuross

11: V vasi Petulu je vsak večer mogoče opazovati tisočglave jate čapelj, ki se v to vasico vračajo na svoja prenočišča.
foto: Borut Kumar

12: Opazovati je mogoče več vrst čapelj, med njimi tudi nekaj srednjih belih čapelj (*Mesophox intermedia*).
foto: Borut Kumar

13

13: Rižev ščinkavec (*Padda oryzivora*) je endemit Jave in Balijskega. foto: Perry van Muster / www.perrywildlifephotography.com

14: Balijski škorec (*Leucopsar rothschildi*) je endemit Balijskega in kritično ogrožena vrsta. foto: Kay Mak

15: Javanski makak (*Macaca fascicularis*) foto: Simona Strgulc Krajšek

zato pripravijo poseben verski obred, imenovan »mendak kokokan« (večini vrst čapelj se lokalno reče *kokokan*, razen javanski čopasti čaplji *blekok*) in takrat za te ptice molijo. Znotraj vaškega templja je tudi posebno mesto, namenjeno daritvam v njihovo čast.

Opazovati je mogoče več vrst čapelj. Najpogostejša je javanska čopasta čaplja (*Ardeola speciosa*), teh je okoli 5.000. Sledijo ji tudi nam dobro znani kravja čaplja (*Bubulcus ibis*) - okoli 2.000 osebkov, in mala bela čaplja (*Egretta garzetta*) - okoli 1.000 osebkov. Med njimi je tudi nekaj srednjih belih čapelj (*Mesophoyx intermedia*), v času selitve pa tudi druge.

Številna visoka drevesa v vasi zagotavljajo primerna mesta za gnezdenje. Za čaplje se gnezdilna sezona prične s prihodom deževnega obdobja v začetku novembra. Samice proti koncu novembra začno valiti jajca (ponavadi tri jajca na gnezdo), mladiči pa se speljujejo v mesecu marcu.

Kmetje domačini imajo čaplje za blagoslov, saj jim odstranijo večino škodljivcev po poljih. Prav tako so jih veseli ponudniki turizma, saj ptice iz leta v leto v vas privabljajo več turistov. Za varstvo ptic zato skrbijo vaške straže pod vodstvom lokalnega duhovnika.

Po zaslugi teh ptic je vsakodnevno dogajanje v vasi nekaj posebnega. Čaplje se zgodaj zjutraj razpršijo po riževih poljih po vsem otoku in se zvečer v stoglavih jatah vračajo na svoja prenočišča v Petulu. To je prava paša in nepozaben prizor za oči turistov in še bolj ornitologov. Dogajanje se prične okoli pete ure popoldan, ko si prve večje jate zagotovijo najboljša mesta na drevesnih krošnjah. Sledijo vedno večje, tudi več stoglave jate. Žal dogajanje traja le dobro uro. Ob 18. uri se stemni in v

14

letu lahko opazimo le še redke silhete »zamudnic«. V času priletavanja jat pa tudi pozneje se nihče ne upa sprehajati pod prenatrpanim drevjem, kajti na cesto kar dežujejo iztrebki.

V okolici vasice Petulu in mesteca Ubud je možno opazovati še veliko drugih ptic. Različne vodomce, med katerimi je najpogostejša vrsta *Halcyon cyanoventris*, tkalce, medosese, munije, čebelarje, orientalske srakoperje. Po poljih je zelo pogosta brškinka, okoli šeste ure zjutraj pa se po vsem podeželju razlega čudovito petje bulbulov. Z nekaj sreče lahko vidimo celo riževega ščinkavca (*Padda oryzivora*), kačjega kragulja (*Spilornis cheela*) in celo veliko sinico, ki je bolj blede barve kot naša. V mestecu Ubud že od leta 1990 deluje Bali Bird Club, ki sodeluje z angleško Kraljevo zvezo za zaščito ptic (RSPB) in ga vodita ornitolog Victor Mason in domačinka Sumadi. Večkrat tedensko organizirajo ornitološke izlete v okolici Ubuda pa tudi drugod po otoku. Obisk pri njih se vedno obrestuje. Svetujejo kam, kdaj in kako na opazovanje ptic, saj zelo dobro poznajo lokalno avifauno. Kdor bi želel videti edinega balijskega endemita, kritično ogroženega balijskega škorca, pa se bo moral odpraviti približno 12 km južno od mesta Ubud v Bali Bird Park. Park aktivno sodeluje z inštitucijami, ki se trudijo rešiti endemita pred izumrtjem, v njem pa je mogoče opazovati tudi veliko drugih vrst ptic. ●

PRIPOROČENA LITERATURA:

- MASON, V. & JARVIS, F. (1998): Birds of Bali. – Periplus, Singapore.
- STRANGE, M. (2001): Birds of Indonesia. – Periplus, Singapore.
- OEY, E. (2001): Bali Indonesia. The Periplus Adventure Guides Series. – Periplus ed., Singapore.
- www.bali-bird-park.com
- www.balibirdwalk.com